

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Woord zonder weerklank (4)

„... en zij waren verbaasd
en zij die volgden waren bevreesd”. (Markus 10 : 32)

We hebben gezien dat de reacties van de discipelen op de lijdensaankondigingen een steeds onbestemder karakter krijgen. Na de derde en laatste aankondiging van het lijden valt er tenslotte een volkomen stilte. Een stilte die door geen van de discipelen doorbroken wordt. De hierboven afgedrukte woorden vormen dan ook niet de reactie van de twaalfen op deze lijdensaankondiging; ze beschrijven wat er daaraan voorafgaand in hen omging. De rollen zijn omgekeerd. Niet de discipelen reageren op wat hun Heer zegt, maar Jezus zelf reageert met deze definitieve voorzegging van zijn naderende dood op wat er bij zijn leerlingen leeft.

„Zij waren onderweg, opgaande naar Jeruzalem”. Hier wordt voor de eerste maal de bestemming van Jezus' laatste reis met naam en toenaam genoemd. Daarmee is aangegeven: een weg terug is er niet meer. En de discipelen weten dat. Ook al hebben zij van de eigenlijke draagwijdte van zijn woorden niets verstaan, de grote beslistheid waarmee de Here bij herhaling heeft gesproken over wat Hem te wachten staat, heeft op z'n minst angstige voor gevoelens bij hen gewekt.

Bij zijn opgang naar Jeruzalem is Jezus aan het hoofd van zijn volgelingen gaan lopen. Dat heeft de aandacht getrokken. Een herder die voor zijn schapen uit gaat lopen voorziet gevaar of verwacht een nauwe passage. Ogenscheinlijk was er voor de Here op dat moment geen reden om voorop te gaan lopen. Met de zijnen liep Hij mee in de grote stoet van pelgrims die op weg

DOOR
**A. M. VAN LEEUWEN
DEVENTER**

was naar de viering van het paasfeest in Jeruzalem. Dat Hij onder die omstandigheden zich toch aan het hoofd stelt van hen die met Hem zijn, duidt er op, dat er gevaar in aantocht is. Hen die in zijn omgeving verkeerden heeft dat verbaasd, het heeft hen onzeker gemaakt. Bij de discipelen slaat zelfs de angst toe.

Want, getuige het voorafgaande, heeft Markus hen op het oog, wanneer hij spreekt van degenen die volgden. Even tevoren had Petrus zich de tolk van allen gemaakt, toen hij naar voren bracht, dat zij als discipelen toch maar alles hadden opgegeven om hun Heer te volgen. Maar als zich dan gaat aftekenen dat dit volgen hen in gevaar brengt,

slaat de schrik hen om het hart. Want zij weten dat de Here niet meer tot andere gedachten is te brengen. Petrus heeft Hem niet van de weg van het lijden af kunnen brengen. Niemand zal Hem nog kunnen tegenhouden.

Bij alle onbegrip die er onder de discipelen heerst, heeft Jezus die zekerheid bij hen versterkt. Als Hij hun angst ziet, neemt Hij hen ter zijde en onderwijst Hij hen voor de derde en laatste maal over zijn naderende dood. Ook al verstaan zij de strekking niet, het woord van het kruis staat op het punt om vervuld te worden. Voor het eerst noemt de Here nu ook de plaats waar het lijden aan Hem voltrokken zal worden: Jeruzalem.

Toch heeft deze derde lijdensaankondiging de discipelen niet wezenlijk verder gebracht. „Zij begrepen niets van deze dingen en dit woord bleef hun duister en zij wisten niet waarvan gesproken werd”, zo tekent Lukas er bij aan. In het evangelie van Markus valt na deze definitieve aankondiging van het lijden een stilte. Een stilte waarmee hij precies hetzelfde tot uitdrukking brengt. Het woord van het kruis vindt geen weerklank in hun hart, het zet bij hen niets in gang.

Wat een contrast met het vervolg! Want met een andere aan gelegenheid zijn de discipelen wel verder gekomen. Met de vraag, wie van hen de meeste is. Na de vorige lijdensaankondiging hadden zij zich al in dat vraagstuk verdiept. Nu blijkt dat ze er over hebben doorgedacht. En bij Jakobus en Johannes resulteert die bezinning in de vraag die zonder blikken of blozen aan de Here wordt voorgelegd: Geef ons, dat wij de één aan uw rechterzijde en de ander aan uw linkerzijde mogen zitten in uw heerlijkheid.

Terwijl de Here zich concentreert op zijn lijden, zijn de discipelen met hun gedachten elders. Met

Inhoud

- 89 Ds A. M. van Leeuwen,
Woord zonder weerklank
- 90 Ds H. J. van der Kwast,
Naar Zuid-Afrika (4)
- 90 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 92 T. Hoekstra,
Literatuur en ethiek, een
kwesitie van normen
- 93 J. van de Wetering,
Van Paddan-Aram tot
Egypte
- 95 A. J. Zeevaart,
Ingezonden

hun vraag naar de plaatsen die zij zullen bezetten in de heerlijkheid, negeren ze finaal het onderwijs van de Here over zijn dood. Eens te meer miskennen de discipelen wat hun Meester ten diepste beweegt.

Maar dan blijkt ook hoe Jezus de zijnen heeft liefgehad tot het einde. Hij betaalt zijn leerlingen niet met gelijke munt, door op zijn beurt voorbij te gaan aan wat hen bezighoudt. Nee, Hij gaat op hun vraag in, maar plaatst die wel in een ander perspectief, het perspectief van het kruis. Je kunt in het koninkrijk alleen dan de meeste worden, wanneer je de minste wilt zijn. Want ook de Zoon des mensen is niet gekomen om zich te laten dienen, maar om te dienen en zijn leven te geven als een losprijs voor velen.

Jezus Christus, Hij is in zijn liefde voor de zijnen gegaan tot het uiterste. Op het moment dat zijn discipelen bezig zijn hun eigen positie veilig te stellen, keert Hij zich niet van hen af, maar biedt Hij zichzelf aan als losprijs voor hun behoud. En Hij heeft dat niet alleen gedaan voor hen, maar voor allen die hun leven zoeken, buiten zichzelf, in Hem.

Bijbelse en Medische Zendingsgemeenschap

Ontmoetingsdag op zaterdag 23 maart a.s. Plaats van samenkomst: Reformatische Bijbelschool te Zeist, Krakelingweg 10.

Het programma luidt als volgt:

's Morgens spreekt dr A. Bijl en dr T. Nap over „medische zending in Pakistan en Nepal”. 's Middags zullen de heer L. Bijl en de heer J. de Zwaan spreken over „de verhouding woord en daad in technisch zendingswerk”.

Aanvang samenkomst 9.30 uur. Sluiting circa 15.30 uur.

Voor informatie kunt u bellen: 03404-13741 of 's avonds: 01820-18562.

Naar Zuid-Afrika (4)

Uit de verslaggeving in ons land zou de indruk kunnen ontstaan dat de „hoofdmoot” op het agendum van de synode in Potchefstroom de zaak van de omstrede correspondentie met onze kerken was.

Vorige maal schreef ik over een agenda van 722 pagina's; wanneer ik daaraan toevoeg dat het rapport van de deputaten voor oecumenische zaken, waarin werd voorgesteld correspondentie met ons aan te gaan, nauwelijks één pagina besloeg brengt dit de zaak in werkelijke proporties terug. Zo belangrijk zijn wij niet en de synode had meer te doen en geen enkele behoefte aan een heropvoering van de strijd in de vrijgemaakte kerken met de zo te betreuren afloop.

toegekomen aan een beschrijving van „het geding”, waarop velen onder u zitten te wachten, moet ik één en ander overwinnen want het is een onverkwikkelijke geschiedenis.

In het afscheidswoord ter synode heb ik gesproken van *getempered blijdschap* en *gemengde gevoelens* bij het voor ons zo gunstig besluit.

Blijkbaar is niet duidelijk geworden wat hiermee is bedoeld en daarom ga ik hier even op in. Het is altijd mijn vaste overtuiging geweest dat wij in al de scheuringen en verdeeldheid onder gereformeerde belijders in ons land (ook na 1944 en na 1967) niet mogen berusten.

Het uiteengaan van broeders en zusters van hetzelfde huis moet ons bezig blijven houden: *Het is niet naar de wil des Heren.*

Zo was het eenvoudig niet waar wat de synode van de vrijgem. kerken van Hoogeveen schreef aan de kerken in Noord-Holland: *Wilden wij voort op de weg, die Christus met zijn kerken in dit land is gegaan, dan moesten wij uw credentie-brief weigeren.*

Geliefde broeders stuur je niet weg in Christus naam.

Het schisma liegt: schreef ds G. v. d. Brink terecht boven een brochure in die dagen.

Hoewel er nauwelijks contacten zijn en geen tekenen van toenadering blijft een mens hopen op een keer, zulks te meer daar, naar ik ook in Zuid-Afrika heb gezegd, het nooit onze bedoeling is geweest het aantal gereformeerde kerken in ons land uit te breiden. Daarbij komt dat onze kleine kerken een moeilijk bestaan hebben tussen de andere, grote kerken en aan veel beïnvloeding bloot staan.

Denken we daarbij vooral ook aan de jeugd en de saecularisatie van het christelijk onderwijs in de crisis van onze dagen, dan kan ik me voorstellen dat ouders in zorg voor hun kinderen de kerken binnen-verband benijden omdat de kaders van het christelijk leven hier nog overeind staan. Wat een dag zou het zijn als we

DOOR H. J. VAN DER KWAST HEERDE

uit de verstrooiing zouden gera-ken en *samen met anderen* tot een nieuw begin komen.

Nu gingen wij naar Zuid-Afrika en ontmoetten daar officiële vertegenwoordigers van de Geref. Kerken, vrijgemaakt.

In de persoonlijke omgang waren zij bijzonder vriendelijk en attent. Om dit te typeren vertel

ik u maar dat ik in Zuid-Afrika mijn verjaardag beleefde en ds Veldstra had gevraagd daarover te zwijgen ter synode.

Wie schetst mijn verbazing toen op de synode ds H. J. de Vries mij heel hartelijk en vriendelijk feliciteerde. Daar sta je van te kijken, want van mijn collega's weten maar weinigen wanneer ik jarig ben.

Ds De Vries had niet alleen voorstudie gemaakt van de zaken maar ook aandacht besteed aan de personen; ik ben er van overtuigd dat zijn felicitatie *van harte gemeend was*, ook na alles wat zich later voordeed.

Een soortgelijke ervaring had ik kort geleden in een gesprek tussen broeders, die heel nauw bij het conflict in 1967 betrokken waren en één van de leiders in het vrijgemaakte kerkelijke leven van die dagen.

Kennelijk had laatstgenoemde broeder wat moeite en hij zei dat het indertijd om diepe overtuigingen ging, maar niet tegen personen.

Hier versta ik niets van: *zouden beschuldigingen* als in 1967, die ik nu maar niet citeer, maar er nog altijd liggen ons *niet persoonlijk hebben geraakt*...

Genoeg over deze zaak om u duidelijk te maken dat vriendelijk-

heid in de persoonlijke sfeer niet in mindering komt op de aanklachten en beschuldigingen; vandaar de getemperde blijdschap omdat een klein beetje hoop weer in rook opging.

We beleefden de moeilijke jaren a.h.w. opnieuw en ik zag weer voor me hoe op de synode van Delfshaven tijdens de zaak Groningen-Zuid de „bliksem” insloeg en hoe we de vergadering werden uitgeleid; ik dacht aan al die tonelen die we beleefden, wanneer kerkeraden of predikanten van de classis of synode werden heengezonden en moest constateren dat we *geen stap verder* zijn gekomen; er is ons niets gebleken van een kentering of enige twijfel of men mogelijk niet te drastisch is opgetreden; er is eerder sprake van verharding en verblinding.

Daarom was de blijdschap getemperd want banden in Zuid-Afrika zijn prachtig, maar hier blijven ze doorgesneden.

Om u een zo juist mogelijk beeld van de gang van zaken te geven, wil ik – om niet steeds zelf aan het woord te zijn – het één en ander citeren uit een artikel van ds H. J. de Vries in de Gereformeerde Kerkbode voor Groningen, Friesland en Drente d.d. 23 februari.

Penningmeester

Over enkele diensten in de kerk hebben we 't onlangs gehad: de organist, de koster en de preekvoorzitter. Niet over de predikanten, want zij delen reeds volop in de publiciteit, maar over hen die jarenlang dienst doen zonder op te vallen. Nu is de beurt aan de penningmeester. Hier in Maassluis was dat sedert de vrijmaking J. Vonk en nu, veertig jaar later, heeft hij ontslag gevraagd, zijn leeftijd in aanmerking nemende. Vonks grootvader was hier predikant van de Chr. Afgescheidene gemeente, van 1884-1920 (de vereniging met de dolerenden kreeg pas haar beslag in 1924). Zo is er dus in die familie een sterke traditie van dienst aan de kerk, hier ter plekke. Misschien zou de penningmeester met Mozes kunnen zeggen, dat hij 40 jaar verdriet van zijn functie heeft gehad. Het is geen sinecure, dat weten alle kerkelijke boekhouders. Gelukkig hebben de kerken over 't algemeen gesproken, het ergste achter de rug. Mag ik uit eigen ervaring spreken? Voorheen kreeg je het salaris (bij predikanten vaak ook „tractement” genoemd) niet via de postgiro of de bank, nee, de penningmeester kwam eens in de maand

Pastorale notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

het geld brengen. Indertijd kregen ook de hoofden van scholen het salaris in baar geld van hun penningmeester; maar rechtstreeks betalen, dat komt, denk ik, nu alleen nog maar voor in de vee- en in de autohandel. Ik zag dan onze penningmeester komen en ik riep naar mijn vrouw, „de boekhouder komt eraan en hij kijkt nogal blij”. De broeder zei daarna, in de gang al: „Het is me toch nog weer gelukt, ik heb er wel wat potjes voor moeten aanspreken, zending en bouwfonds, maar zo kon ik er komen en dan zien we volgende maand maar weer”. Dit speelde zich af in de jaren waarin kerken bouwplannen hadden óf in tweespalt verkeerden óf beide nare omstandigheden tegelijkertijd hadden. In diezelfde dagen gebeurde het dat „broeders kerkvisitatoren” een kerkeraad bezochten. Dat was vroeger zo iets als een inspectie

namens de classis, de kerken in de regio. Kerkvisitatoren vroegen, zoals gebruikelijk bij het onderzoek, of de predikant zonder zorgen van het Evangelie kon leven. De betrokkene, die met een talrijk kroost gezegend was, antwoordde dat hij en z'n vrouw dikwijls bepaald mochten worden bij de waarheid die onze catechismus belijdt, namelijk dat we de schuld nog dagelijks meerder maken.

Maar, zoals gezegd, die tijden zijn verleden, geloof ik. Nu wordt er hier en daar wel eens gediscussieerd over de vraag, of de ouderlingen niet moeten weten, wat de broeders en zusters in hun wijk als vrijwillige bijdragen geven. Vroeger had je van die wijkboekjes, waarin de hoogte – of laagte – van de kerkelijke bijdragen genoteerd kon worden. Er zijn penningmeesters die van mening zijn, dat als iemand een bedrag als bijdrage voor de kerk toezegt, dit als een vertrouwelijke mededeling beschouwd moet worden, zodat zij niet het recht hebben, zulke gegevens naar de kerkeraad door te sluisen. Ik denk dat die penningmeesters gelijk hebben. In ieder geval is het voor ons, als predikanten, het beste dat wij er geen notie van hebben wie hoeveel geeft of hoe weinig.

Toespraak tot Nat. Synode Potchefstroom

In het Ned. Dagblad hebt u een heel goed verslag van de nationale Synode van die Gereformeerde Kerken in Suid-Afrika reeds gekregen. Na terugkeer begin maart en na rapport van br. J. J. Schreuder en mij aan de deputaten B.B.K. hoop ik op de zaken, die ons bijzonder aangaan, nader te kunnen terugkomen. Thans wil ik volstaan met het publiceren van de *volledige* toespraak, die ik op 15 januari 1985 tot de nationale Synode van de GKSA heb gehouden.

„Volledig” in tweeërlei zin. Eerstens omdat in het overigens goede verslag in het N.D. toch een keuze is gedaan waarbij bepaalde delen niet zijn vermeld b.v. over de J.C.R.C. en ook over de historie. Dat laatste raakt een tweede verkorting, die in de toespraak zelf op het laatste ogenblik moest worden aangebracht. Het was n.l. zo dat wij als afgevaardigden van de Geref. Kerken in Nederland (vrijg.) krachtens *wettig besluit* van de vorige Synode van Potchefstroom-1982 waren uitgenodigd met belofte van volle spreekrecht in de vergadering. Maar er bleken op een of andere wijze ook afgevaardigden van de Ned. Geref. Kerken („buitenverbanders”) uitgenodigd te zijn, die op de tweede vergaderdag verschenen, en ook op de lijst van de buitenlandse gedeputeerden, die de Synode zouden toespreken, waren gezet op dinsdagmiddag 15 januari. Aan het eind van de morgenvergadering kwam de voorzitter van de Synode naar mij toe en zei dat hij evenals hij bij ds v. d. Kwast had gedaan ook van mij vroeg om niet te spreken over „de Kerkstrijd in Nederland” omdat hij geen argumentatie van ons tegen elkaar in de vergadering van de Synode zou toestaan.

Reeds eerder was krachtens voorstel van het moderamen alleen spreekrecht aan afgevaardigden van corresponderende Kerken in de vergadering gegeven.

Hoe dat verder gehonoreerd is? Daar ga ik op dit moment niet op in. Wel vindt u hieronder eerst de toespraak, zoals die door mij op die dinsdagavond is gehouden. Daarbij doe ik volgen het gedeelte dat noodgedwongen werd weggelaten, maar uiteraard wel voor de commissie met toelichting en bewijzen door ons is gestaafd.

—o—

Ds De Vries sprak een warm, hartelijk woord tot de broeders dat met een plechtig amen werd besloten.

Meegedeeld werd dat Prof. J.

Kamphuis tot zijn spijt verhindert was de synode bij te wonen en dat was natuurlijk jammer. Gelukkig had ik het boekje: *Verantwoording van een keus Anno Domini 1967*, van de professor meegenomen, om als dit nodig mocht zijn duidelijke voorlichting te geven over de kern van de zaak in de strijd.

Voorts werd meegedeeld dat de synode een wat soepeler standpunt had ingenomen in de zaak van „dubbele correspondentie” met kerken, die in het eigen land gescheiden optrekken.

Voor zover mij bekend is er ditmaal geen bezwaar gemaakt tegen de correspondentie van de Doppers met de Chr. Geref. Kerken.

Verder werd breed gesproken over de handhaving van Schrift en belijdenis en kerkorde, in de Afscheiding en de Vrijmaking en de trouw daarin betoond.

Het was voor ons duidelijk waarop deze speech zou uitlopen, had de praeses van de synode niet ingegrepen.

In de al genoemde Kerkbode vinden we nu het weggelaten deel gepubliceerd dat we met bijzondere belangstelling hebben gelezen en u niet willen onthouden.

Over de moeiten in 1967 e.v.j. schrijft ds De Vries:

Hierbij het uit de oorspronkelijke toespraak gelaten gedeelte.

Daarbij kwam druk van binnen uit die leidde tot de crisis, die prof. Kamphuis voor Uw synode van 1982 aldus omschreef: „Er werd ruimte gevraagd om openlijk de confessie in boek en blad, in prediking en voorlichting te kritiseren, b.v. om te bestrijden dat de gelovigen na het sterven dadelijk tot Christus hun hoofd worden opgenomen, zoals de Catechismus dat belijdt in Zondag 22a, in overeenstemming met het Woord, dat zo vol evangelie is, waarmee Christus troostte hem die met Hem was gekruisigd: „Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn”, Luk. 23, 43. Die ruimte konden en mochten wij niet geven. Wij waren geroepen bij de Waarheid te blijven. Deze zaak is nog altijd actueel, omdat deze bestrijding nog voortdurend voortgaat.

Er werd ook — het één hangt onlosmakelijk met het ander samen — ruimte gezocht in die zin, dat de bevoegdheid van meerdere vergaderingen om bondige besluiten te nemen ontkend werd of wel praktisch genegeerd”. Aldus prof. Kamphuis hier in 1982.

Daarna hebben wij als informatie overhandigd, naast andere be-

wijsstukken, een memorandum, gedateerd 18 dec. 1981, waarin werd toegelicht het besluit van onze G.S. van Arnhem 1981. Onze synode bood daarin aan uw kerken de voorlopige relatie van kerkelijk contact aan, op grond van eenheid in leer, dienst en tucht, mits u niet op de zelfde grond kerkelijke correspondentie aan de Nederlandse Gereformeerde Kerken zou aanbieden, zoals uw deputaten aan uw Synode van 1982 zouden voorstellen, naar zij ons mededeelden. Ons aanbod was niet bedoeld als wilden wij U iets opdringen. Wij zijn er namelijk van overtuigd dat deze eenheid van leer, dienst en tucht er niet is tussen de Ned. Geref. Kerken en onze Geref. Kerken (Vrijgemaakt), en die er derhalve o.i. niet kan zijn van Uw kerken met heiden. Wij menen in oprechtheid tegenover de HEERE en elkaar U te moeten mededelen dat die er ook vandaag niet kan zijn met beiden. Het is onze vaste overtuiging dat het „Akkoord van kerkelijk samenleven van de Ned. Geref. Kerken”, hetwelk daar in de plaats van de Dordtse Kerkorde gekomen is, reeds in zijn preambule ruimte blijft geven aan independentistische tendenzen ten aanzien van het niet houden van besluiten van kerkelijke vergaderingen en zelfs ten aanzien van het aanvaarden van het genoemde Akkoord. Ook wordt daardoor in die kerkgemeenschap ruimte gegeven voor de bestrijding van de Geref. Belijdenis, bijvoorbeeld: meer dan één voorganger heeft openlijk de leer van Gods eeuwig besluit van Uitverkiezing en Verwerping, zoals in de Dordtse Leerregels beleden, bestreden.

Mogen wij U daarom verzoeken de conclusie van Uw deputaten op blz. 34 van de Agenda te toetsen en daarbij te betrekken ons memorandum d.d. 5 juni 1984. Wij verwachten van Uw commissie gelegenheid te ontvangen dit alles nader toe te lichten.

—o—

Vriendenkring Dr H. P. Kohlbrugge

De jaarlijkse conferentie van de Vriendenkring zal worden gehouden op zaterdag 23 maart a.s. in de Marcuskerk, Wijnesteinlaan 2, Hoograven (Utrecht). Aanvang 10.30 uur.

In de morgenvergadering spreekt dr A. Noordegraaf (Ede) over het onderwerp: „Geen andere Naam!”

Dr W. Aalders (s-Gravenhage) spreekt in de middagbijeenkomst over: „De tijdgeest weerstaan!” — Diagnose en therapie.

Belangstellenden zijn hartelijk welkom.

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:
Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerkerieuws / Uit breder kring
M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

We constateren dat de *voorlichting die Prof. Kamphuis in Zuid-Afrika gaf niet klopt met zijn verantwoording in 1967 in ons land.*

Het kan verkeren — we zijn in het buitenland!

Uit de eigen woorden van de broeders weten we nu wat ze voor ons op het vuur hadden gezet.

Op het beruchte memorandum van 1981 is een vervolg gekomen en het laat zich vermoeden wat daarin allemaal bewezen en met de stukken en brokken wordt aangetoond.

Hoe is het nu: geloven de broeders en zusters in de vrijgemaakte kerken nog steeds dat zij Gode een welbehagelijke dienst hebben bewezen in hun beslissingen tegenover ons.

Of, zou het mogelijk zijn dat er steeds nieuwe bewijzen worden aangevoerd voor het gelijk in 1967 omdat het geweten toch onrustig is onder de last van het verleden.

Intussen zijn we het front gendard, daarover volgend keer.

Literatuur en ethiek, een kwestie van normen

Er bereiken mij wel eens klachten over het feit dat er in Opbouw te moeilijk geschreven wordt. Ik hoop dat ik mij daaraan niet schuldig maak, maar ik hoop tegelijk dat er niet gezegd zal worden dat ik maar een eind weg babbel, al denk ik zelf wel eens dat ik dat risico loop. In elk geval, ik ga nu geen ingewikkelde definities geven van wat precies literatuur is en evenmin zoek ik een wetenschappelijk volkomen verantwoorde omschrijving van het begrip ethiek.

Literatuur is voor mij: taalkunst. En kunst hangt samen met het woord „kunnen”; dat houdt in dat een schrijver bekwaamheid moet hebben en dat een werk kwaliteiten moet bevatten, als we het tot de literatuur willen rekenen. Ik heb dat wel eens eerder geschreven, maar herhaling kan geen kwaad, hebben ze me gezegd. Dan herhaal ik ook nog maar even de bestrijding van een oud en nog steeds algemeen verbreid misverstand: Kunst hoeft niet „mooi” te zijn! Een schilderij, een beeld, een verhaal of gedicht, het hoeft niet prettige gevoelens op te roepen, het kan ook schokken, afschuw oproepen, en dan is het beslist niet „mooi”, maar het kan wel kunst zijn.

Ethiek is de leer van het goede: wat is verantwoord tegenover ons geweten, tegenover onze medemens, en vooral tegenover God. Professor J. Douma schrijft (in: Verantwoord handelen): ethiek is de bezinning op het verantwoord handelen van de mens jegens God en zijn naaste. Het gaat dus vooral om handelen, om wat wij dóen.

Normbesef

Bij ons op school krijgen de leerlingen een boekje waar precies in staat hoe de rapportcijfers vastgesteld worden en welke cijfers ze moeten hebben om naar een hogere klas bevorderd te worden. Dat boekje heet „Normbesef”: ze kunnen daar precies in vinden welke „normen” er gehanteerd worden bij de overgang. Ik ben niet zo gelukkig met die titel, want ik vind dat daarmee de betekenis van wat écht normbesef is, wordt verzwakt. Toch zou het erg handig zijn, als we voor de problemen in het leven ook zo’n boekje hadden waar precies in stond welke normen we moeten hanteren.

Het heeft er wel eens op geleken dat er echt zo’n boekje bestond. Het was wat moeilijk altijd „voldoendes” te halen, maar het stond toch wel aardig vast wat de normen, de regels, waren: op zondag niet spelen, niet schaatsen, niet fietsen, niet reizen. Ook verder leek het christen zijn vooral bepaald te worden door wat niet mocht, en vooral jonge mensen hadden het daar nogal eens moeilijk mee: niet dansen, niet toneelspelen (hoogstens een „samenspraak” houden), niet naar de bioscoop, niet gemengd zwemmen, niet kaarten. Misschien is er wel een lezer die daar nu een beetje vertederd om glimlacht. Maar we kunnen ook ánders reageren op een bepaald normbesef in vroegere tijden. Ik denk aan het verhaal over die dominee op een Gronings dorp die vroeg: „Willen de broeders ouderlingen een sigaar opsteken en hebben de broeders diakenen hun pijp meegenomen?” Voor wie het niet begrijpt: ouderlingen, dat waren boeren en andere

EX LIBRIS

DOOR
T. HOEKSTRA
ZWOLLE

notabelen, die rookten sigaren, en arbeiders rookten een pijp, (dat was goedkoper) arbeiders konden hoogstens (!) diaken worden.

Normen verschuiven. Soms betreuren we dat, maar soms moeten we dat ook toejuichen; uit de voorbeelden zal dat wel duidelijk zijn. Telkens opnieuw vragen we ons af: wat is goed, wat is verkeerd? En de kernvraag is: waar halen we onze normen vandaan? Tegelijk moeten we oppassen voor het gevaar dat we, net als bij dat boekje voor de leerlingen, er een rekensommetje van maken. Als we over „normen” spreken, moeten we wel weten wat we ermee bedoelen. De normen die ik hanteer als ik mij afvraag, of een gedicht literair geslaagd is, zijn van heel andere aard dan de normen die ik gebruik als ik over de gedachten in een werk ga oordelen.

Ook literatuur hoort tot het terrein van de ethiek

Wie een boek schrijft én wie een boek leest, allebei dóen ze wat. Ik herhaal maar even de definitie van professor Douma: Ethiek is de bezinning op het verantwoord handelen jegens God en zijn naaste. De schrijver en de lezer horen zich daarom af te vragen: is mijn handelen, is wat ik dóe, dat lezen of dat schrijven, is dat verantwoord?

Het zal duidelijk zijn dat het daarbij nu niet gaat om de normen van „technische” aard, niet om kwesties van goed taalgebruik, goede opbouw en dergelijke. Ook die normen spelen natuurlijk een rol, maar die wil ik nu buiten beschouwing laten. De aanleiding tot deze artikeltjes vond ik in de discussies rondom de P. C. Hooftprijs. Daarbij was het wel duidelijk dat men het over die „technische” kwaliteiten eens was. Dat Brandt Corstius de taal virtuoos weet te gebruiken, neem ik zonder meer aan. Maar het ging bij de discussies om het ethische aspect, b.v. om de vraag of een schrijver zó mag kwetsen als kennelijk bij Brandt Corstius het geval is. Dat tegenstanders van minister Brinkman daar niet zo goed over hadden nagedacht, bleek wel uit het feit dat zij spraken van „censuur” en van „kleinzielige wraakacties”. Zij zouden wel anders hebben gereageerd als het ging om werk waarin negers, joden of homofielen op de hak werden genomen. Ds Algra schreef dat kortgeleden nog in Opbouw. Zijn vader

had in 1963 óók de vraag naar normen aan de orde gesteld, dit naar aanleiding van het werk van Gerard van het Reve. Algra werd toen gehóond, maar Algra had óók gezegd dat de overheid wel degelijk normen hanteerde, ook als het om kunst ging: een antisemiet of een bewonderaar van Hitler zou écht niet bekroond worden met een staatsprijs. Dat doet me weer denken aan wat ik Victor van Vriesland eens heb horen vertellen. In zijn bloemlezing van belangrijke literatuur weigerde hij werk op te nemen van NSB-ers; zijn uitgever vond dat een „buitenliteraire” norm, maar Van Vriesland zei: „Er zijn geen buitenliteraire normen!”

Samengevat: de kwestie van ethiek en van normen is onlosmakelijk verbonden met literatuur, met het schrijven én met het lezen. Het gaat daarbij om zowel de manier waarop de schrijver de dingen zegt als om de gedachten die in zijn werk zitten. Maar nú komt het probleem: hóe beoordelen wij, waar halen wij de normen vandaan? Ik wil u uitnodigen met mij méé te denken over die vraag. Wij zijn er ook niet klaar mee, als wij zeggen dat we die normen in de Bijbel moeten zoeken. Daarover hoop ik een volgende keer meer te zeggen. De vragen waar ik mee zit, zijn bij voorbeeld: hoe moeten wij staan tegenover beschrijvingen van gruwelijke tafelen, van sadistische handelingen, hoe moeten wij reageren op vloeken?

U kunt daar alvast eens over nadenken aan de hand van een gedeelte uit een gedicht van Leo Vroman: Vrede. Omdat ik wil voorkomen dat een lezer zich gekwetst voelt of iets voorgelegd krijgt dat met zijn diepste overtuiging in strijd komt, vat ik het eerste deel van het gedicht samen. Bij Vroman komt telkens de herinnering terug aan het moment dat hij afscheid nam van zijn geliefde om naar Engeland te vluchten. Hij draagt ook de verschrikkelijke belevingen uit de oorlog met zich mee, ze zijn zo sterk dat hij ze telkens weer als werkelijkheid beleeft. Vrede? Die is er niet, in elk geval zó niet. Hij vloekt het ook uit, hij kán niet zonder vrede leven. En dan vervolgt hij met de herinnering aan een bombardement. Zo’n gedicht is niet „mooi”, dat kán ook niet, het gebeuren is té gruwelijk, maar zo is de oorlog; daar passen geen mooie woorden voor.

*Mag ik niet vloeken als het vuur
van een stad, sinds lang herbouwd,
voortrolt uit een kamermuur,
rondlaait en mij wakker houdt?
Doch het versgebraden kind,
vuurwerk wordend, is het niet
wat ik vreselijk, vreselijk vind:
het is de eeuw dat niets geschiedt,
nadat eensklaps, midden door een huis,
een toren is komen te staan van vuil,
lang vergeten keldermodder,
snel onbruikbaar wordend huisraad,
bloedrode vlammen en vlammend
rood bloed, de lucht eromheen behangen
met levende delen van dode doch
aardige mensen, de eeuwlang stilte voor-
dat het verbaasde kind in deze zuil
gewurgd wordt en reeds de armpjes
opheft.*

*Kom vanavond met verhalen
hoe de oorlog is verdwenen,
en herhaal ze honderd malen:
- honderd malen zal ik wenen.*

Van Paddan-Aram tot Egypte

Wanneer u de geschiedenis van Jakob en zijn familie leest zult u zich in gedachten wel eens een voorstelling hebben gemaakt van de personen, die in de bijbelverhalen op de voorgrond treden. Dit niet alleen aan de hand van hetgeen we vinden aan gegevens wat betreft leeftijd en lengte in jaren van bepaalde perioden, maar ook van commentaren, die bij de studie werden geraadpleegd.

Is die voorstelling dan juist?

Zullen we met elkaar eens de reis van Jakob naar Paddan-Aram, zijn verblijf aldaar, zijn reis naar Hebron en nog later naar Egypte volgen?

Dan kunt u – aan het einde daarvan gekomen zijnde – vaststellen of de voorstelling, die u zich had gevormd, wel of niet een andere is geworden.

Jakobs zonen

Na door Isaäk te zijn weggezonden ging Jakob naar Paddan-Aram, naar Laban, de broer van zijn moeder Rebekka (Gen. 27 : 5).

Een goede veertiger was hij toen. Esau namelijk nam zich op veertigjarige leeftijd twee Hethietische meisjes tot vrouw. Deze meisjes waren een kwelling des geestes voor Isaäk en Rebekka (Gen. 26 : 34-35).

Rebekka gebruikte dit als een argument tegenover Isaäk om Jakob het huis uit te krijgen. Stel je voor dat hij Esau's voorbeeld zou volgen. In werkelijkheid vreesde ze voor het leven van Jakob, dat door zijn broer werd bedreigd.

Jakob kwam also op ± 42-jarige leeftijd bij Laban en verbleef 20 jaar bij hem.

Na 7 jaar gaf Laban zijn dochters Lea en Rachel aan Jakob tot vrouw. Voor Rachel moest hij evenwel nog eens 7 jaar voor Laban werken.

Vanaf het 8e t/m 20e jaar van het verblijf in Paddan-Aram baarden Lea en haar slavin Zilpa aan Jakob 8 zonen en 1 dochter; Rachel en haar slaving Bilha 3 zonen.

Dit zijn de namen van de zonen in de volgorde zoals we die op school leerden:

Ruben	Ruben, de eerstgeborene (Gen. 49:3) en
Simeon	Jozef, de jongste – althans volgens de hiernaast staande volgorde.
Levi	We lazzen ergens dat
Juda	Jozef's broers véél
Dan	ouder waren en dan
Naftali	wou zijn 11e plaats zeker terecht zijn.
Gad	
Aser	
Issaschar	
Zebulon	
Jozef	

Bovendien lezen we in Gen. 37 : 3: „En Israël had Jozef lief boven al zijn zonen, omdat hij hem

DOOR J. VAN DE WETERING POORTUGAAL

een zoon des ouderdoms was”. Een nakomer zouden we zeggen. Maar is het werkelijk waar dat Jozef zoveel jaren met zijn broers in leeftijd verschildte?

De oorspronkelijke hebreeuwse tekst reikt niet verder dan „Zâqun” = oud. De vertalers hebben er, blijkbaar voor de duidelijkheid, „ouderdom” van gemaakt.

Jakob zal bij de geboorte van Jozef 56 jaar zijn geweest.

Kunnen we dan al spreken van een „zoon des ouderdoms”? Zijn bijzondere liefde voor Jozef zal mede het gevolg zijn geweest van het feit, dat door zijn geboorte het al oude verlangen om uit zijn beminde Rachel een zoon te mogen ontvangen, realiteit is geworden. Had hij daarop niet 14 jaar moeten wachten?

Jozef, een zoon van het oude verlangen!

Nadat Rachel Jozef heeft gebaard stapte Jakob naar Laban. De tweede termijn van 7 jaar dienst zit er op en hij heeft daarmee aan zijn verplichtingen voldaan.

Welke zonen zijn hem op dat moment geboren? Let wel: in de 2e periode van 7 jaar.

Lea – Ruben, Simeon, Levi en Juda; toen hield zij op met baren.

Zilpa – Gad en Aser

Bilha – Dan en Naftali

Rachel – Jozef

Jozef, de negende zoon van Jakob, géén nakomer en evenmin véél jonger dan zijn broers. Ru-

ben, de oudste, 6 jaar en Jozef, pas geboren.

In de resterende jaren van het verblijf in Paddan-Aram baart Lea toch nog 2 zonen en 1 dochter: Issaschar, Zebulon en Dina. Na een verblijf van 20 jaar verlaat Jakob met zijn vrouwen, bijvrouwen en 12 kinderen in de leeftijd van 12-2 jaar Laban en trekt in de richting van zijn geboorteplaats.

Jozef - de jongste?

Voordat we Jakob verder volgen op zijn reis eerst enkele opmerkingen n.a.v. het voorgaande. Misschien kunnen deze tevens dienen als antwoord op vragen, welke zijn gerezen. Zeker wanneer u een vergelijking heeft kunnen maken met de verklaringen in de K.V. Genesis deel II (blz. 185) t.a.v. Jakob's leeftijd en de geboorten van zijn kinderen (blz. 208-209).

Op de eerste aangegeven plaats lezen we: „Vergelijking van Gen. 41 : 46, 47; Gen. 45 : 6 en 47 : 9 leert ons dat Jakob's zoon Jozef geboren werd toen hij 91 jaar was, en daar uit 30 : 25, in verband met 29 : 20, 27, kan worden afgeleid dat deze geboorte plaats had in het 14e jaar van Jakob's verblijf bij Laban, moet Jakob toen hij naar Laban vluchtte 77 jaar oud zijn geweest”.

Vergelijking van de genoemde Schriftplaatsen laten we hier nu achterwege omdat, voor de berekening van Jakob's leeftijd, belangrijke Schriftgegevens over het hoofd zijn gezien en we hierop later zullen uitkomen.

Voorshands lijkt het ons ondenkbaar dat Rebekka's voorgewende angst, dat Jakob na 35 jaar het voorbeeld van Esau zou volgen en eveneens met een Hethietische vrouw zou thuiskomen, Isaäk bijzonder zal hebben aangesproken. In de beginjaren van Esau's huwelijk wel; maar nú? Na zo'n lange periode is dat argument toch wel krachteloos geworden.

Wat betreft de geboorten van Jakob's kinderen is op de voorts aangegeven plaats (K.V. blz. 208-209) de beschouwing van K. F. Keil overgenomen (Das erste Buch Mose). Hierbij wordt als vaststaand aangenomen dat Jozef de jongste zoon was, en dan volgt daaruit vanzelfsprekend dat alle zonen zijn geboren in de 2e periode van 7 jaar. Daarbij dochter Dina nog buiten beeld latend.

Hetgeen dan wil zeggen a) de eerste 4 zonen van Lea zijn geboren in 3½ jaar tijd, b) de periode van stilstand in het kinderen krijgen niet zo buitengewoon lang is te stellen en c) daarna nog 2 zonen zijn geboren.

Zes zonen (+ 1 dochter?) in een

tijdsbestek van 6 jaar en 9 à 10 maanden! En dan te bedenken dat zij ná Juda ophield met baren, voorlopig.

Maar dat niet alleen. Wanneer de jonge Ruben de liefdesappelen, die hij op het veld had gevonden, naar zijn moeder brengt en Rachel er graag een paar van zou willen hebben, blijkt dat Jakob Lea al een poos heeft verwaarloosd. Zij zegt tegen Rachel: „Is het niet genoeg, dat gij mijn man genomen hebt (Gen. 30 : 15)?”

Het blijkt dus, dat zij niet alleen een onvruchtbare periode heeft doorgemaakt, doch tevens een periode waarin Jakob in het geheel niet bij haar kwam.

Voor de eerste periode gebruikte ze dezelfde methode als Rachel. Zij gaf haar slavin aan Jakob en in haar plaats baarde Zilpa hem 2 zonen. Voor het beëindigen van de tweede periode maakte Lea een handeltje met Rachel. Toen Jakob thuis kwam ging zij naar hem toe en zei: „Kom bij mij, want ik heb u eerlijk gehuurd voor de liefdesappelen van Ruben (Gen. 30 : 16).”

De Bijbel geeft er geen enkele aanleiding toe om de geboorten van Jakob's kinderen in een periode van 7 jaar te plaatsen. Er blijven nog 6 jaar van het verblijf bij Laban over.

En in die tijd hoorde God naar Lea en zij werd weer zwanger (Gen. 30 : 17).

Issaschar werd geboren; en daarna nog Zebulon en Dina. Alle drie ná Jozef.

Jakob te Hebron?

We gaan nu verder met de reis van Jakob naar zijn vader Isaäk in Kanaän. Met zijn vrouwen en jonge kinderen. Hij zette ze op de kamelen (Gen. 31 : 17).

Richting gebergte van Gilead, daarna Mahanaïm, waar engelen Gods hem ontmoetten (Gen. 32 : 1). Vervolgens trok hij de beek Jabbok over en – na zijn verzoening met Esau – brak hij op naar Sukkoth en bouwde zich daar een huis, en hutten voor zijn kudde (Gen. 33 : 17).

Een langdurig verblijf. Minstens 10 jaar heeft Jakob daar zijn woonplaats gehad. Zijn kudde schapen werd geweid op wisselende plaatsen op een afstand van ± 25-30 km. o.a. bij Sichem en Dothan; zeker aan het einde van die periode. Dan lezen we dat de kudde wordt gehoed door Jozef en zijn broers Dan, Naftali, Gad en Aser. Nú jongemannen van omstreeks 20 jaar en Jozef 17 jaar (Gen. 37 : 1-2). Deze – toch al niet zo geliefd bij zijn broers – vertelt hen van zijn dromen, waardoor hun haat nog meer wordt aangewakkerd. Een haat, die uiteindelijk resulteerde in de

verkoop van Jozef. En dat gebeurde toen Jakob hem had gestuurd naar zijn broers, die werden verondersteld bij Sichem de schapen te weiden.

Maar wat lezen we dienaangaande in Gen. 37 : 14?

„En Jakob liet Jozef gaan uit het dal van Hebron en hij kwam te Sichem”. Een afstand van $\pm$ 80 km; hoe is dat mogelijk?

In de K.V. wordt bij deze tekst aangetekend, dat juist de grote afstand verklaart waarop Jakob hem op kondschap uitzendt en wordt als vaststaand aangenomen dat Jakob reeds in Hebron woonde of misschien op doorreis was i.v.m. een tussendoor-bezoek aan vader Isaäk. Van dit laatste vinden we geen vermelding in de Bijbel; wel aan het einde van de langdurige reis: „En Jakob kwam bij zijn vader Isaäk... (Gen. 35 : 27)”.

Maar bovendien lijkt het ons onvoorstelbaar dat Jakob zijn geliefde 17-jarige zoon in pronkgewaad een reis over zo'n – voor die dagen – grote afstand liet ondernemen. Met alle gevaren daaraan verbonden.

Tegen Hebron als vaste woonplaats is aan te voeren:

1. Toen Jakob bij Sichem verbleef sprak God tot hem: „Maak u reisvaardig, trek naar Bethel (Gen. 35 : 1)”. En Jakob en al het volk dat bij hem was, kwam te Bethel (vers 6). Daarna braken zij op uit Bethel (vers 16) en trokken verder richting Hebron.

Jakob heeft op dat moment zijn kudde beslist niet achtergelaten; zelfs niet onder de hoede van enkele zonen.

God Zelf immers had hem op weg gestuurd en daarbij geen uitzondering voor de kudde gemaakt. Bovendien, Jakob kende het gebied waarheen hij trok – het land zijner maagdschap. En Hebron had weidegronden (Joz. 21 : 13).

2. Wanneer Jozef zijn tweede droom ook aan zijn vader heeft verteld dan zegt Jakob: „Zullen soms ik, uw moeder en uw broeders komen om ons voor u ter aarde neer te buigen (Gen. 37 : 10)?”

Rachel leeft nog en is later bij Efrath gestorven, nog vóór Hebron was bereikt.

3. Nadat Jakob het verhaal van zijn zonen over het lot van Jozef heeft gehoord, is hij niet te stuiten in zijn verdriet om het verlies van de enige zoon, die Rachel hem heeft geschonken.

Zij had deze zoon wel Jozef genoemd d.w.z. „Moge de Here mij er nog een andere zoon bijvoegen (Gen. 30 : 24)”, maar Jozef was nog

steeds de enige. Neen, rouwdragend zal Jakob tot zijn zoon in het dodenrijk neerdalen (Gen. 37 : 35).

We kunnen nu toch wel zeggen dat de bijbelse gegevens er op wijzen, dat Jakob in de tijd dat hij Jozef naar zijn broers stuurde nog te Sukkoth vertoefde.

Hoe is daarmee dan te rijmen: „En hij liet hem gaan uit het dal van Hebron?”.

Het natrekken van de teksten waarin de naam Hebron voorkomt leverde niets op. Evenmin aanvankelijk die met de naam Sukkoth, totdat we kwamen bij Ps. 60 : 8 en Ps. 108 : 8 waar David zingt: „Ik wil juichen, ik wil Sichem verdelen, het dal van Sukkoth uitmeten”. Sichem – het dal van Sukkoth – het dal van Hebron.

Zou met het dal van Hebron het dal van Sukkoth zijn bedoeld?

In Gen. 35 lezen we dat Jakob het einddoel van zijn reis heeft bereikt: Mamre bij Hebron. In hoofdstuk 37: hoe Jozef naar Egypte werd verkocht. Het ligt daarom voor de hand, dat we er niets bijzonders in zagen, dat Jakob zijn zoon uit het dal van Hebron liet vertrekken.

Maar het zou best het geval geweest kunnen zijn, dat in de oorspronkelijke tekst „het dal van Sukkoth” stond, doch dat de vertaler of de overschrijver zich door genoemde volgorde gedrongen voelde zich nader te bezinnen. Immers Jakob bevond zich reeds bij Hebron en derhalve zou een overname van „het dal van Sukkoth” in dit verband een onbegrijpelijke zaak zijn. Vanuit dit punt gezien is de keuze voor „het dal van Hebron” verklaarbaar.

Misschien heeft zelfs een beschadiging van de oorspronkelijke tekst deze keuze in de hand gewerkt.

Een geforceerde verklaring om toch te komen op „het dal van Sukkoth” als juist zijnde? We denken van niet.

Indien we lezen: „En hij liet hem gaan uit het dal van Sukkoth”, zien we in de geschiedenis van Jakob (Gen. 37 : 2) een goede chronologische volgorde. Hetgeen we ook verder zullen zien.

Benjamin

Jozef was 6 jaar toen Jakob met zijn gezin uit Paddan-Aram vertrok en 17 à 18 jaar toen hij werd verkocht aan de Midianietische kooplieden. Gedurende een periode van $\pm$ 12 jaar heeft Jakob in Sukkoth gewoond. Na het verlies van Jozef had hij genoeg van die plaats, trok de Jordaan over en kocht van de zonen van Hemor, de vorst van het land, een

stuk grond ten oosten van Sichem. Hij had nu meteen meer overzicht over de gang van zaken bij de kudde.

Dina was in die tijd opgegroeid tot een meisje van $\pm$ 14 jaar. Na verloop van een paar jaar – zij zal 17 à 18 jaar zijn geweest – ging zij op stap om de meisjes van het land te bezoeken.

De droevige gevolgen van dat uitstapje lezen we in Gen. 34.

Jakob's gevoelens over hetgeen er met zijn dochter is gebeurd komen in dit Schriftgedeelte niet aan het licht. Wel zijn angst over de gevolgen van de daad van Simeon en Levi.

„Gij hebt mij in het ongeluk gestort door mij in een kwade reuk te brengen bij de inwoners van dit land...; als zij tegen mij samentspannen, zullen zij mij verslaan, en ik zal verdelgd worden (Gen. 34 : 30)”.

Jakob hoeft niet zelf de beslissing te nemen om maar te vertrekken. God zei tot Jakob: „Maak u reisvaardig, trek naar Bethel (Gen. 35 : 1)”.

Na een verblijf van $\pm$ 4 jaar bij Sichem braken zij op. Geen angst voor aanvallen van de inwoners van het land, want de schrik voor God viel op de steden rondom hen, zodat zij Simeon en Levi niet achtervolgden (Gen. 35 : 5). Zo trekt Jakob zuidwaarts, komt te Bethel en richt daar een altaar op. God verscheen hem weer, zeggende hem en herhaalde Zijn beloften aan Abraham en Isaäk, die ook voor Jakob en zijn nageslacht golden.

De reis naar de woonplaats van Isaäk wordt voortgezet.

Maar Rachel was zwanger en toen de karavaan nog maar een eindweegs van Efrath d.i. Bethlehem was, baarde zij een zoon, die zij – stervende – Ben-oni = kind van mijn smart, noemde.

Jakob gaf hem de naam Benjamin = zoon van mijn rechterhand.

Circa 5 jaar nadat hij Jozef heeft verloren toch nog een zoon van Rachel. Een echt nakomertje aan wie hij al de liefde, die hij voor Jozef had, kon overdragen.

De bijzondere plaats, die Jozef had, mocht Benjamin nu innemen. Immers wanneer veel later dreigt, dat Jakob ook deze zoon zal moeten afstaan, gebruikt hij bijna dezelfde woorden als bij het verlies van Jozef: „...dan zult gij mijn grijze haar in het dodenrijk doen nederdalen (Gen. 42 : 38)”.

Jakob is dan $\pm$ 78 jaar: bij aankomst in Paddan-Aram 42 jaar + verblijf bij Laban 20 jaar + verblijf te Sukkoth 11 jaar + verblijf te Sichem en reis naar Bethlehem 5 jaar.

Na de begrafenis van Rachel brak Jakob op en spande zijn

tent aan de andere zijde van Migdal-eder.

En hij kwam bij zijn vader Isaäk te Mamre bij Hebron (Gen. 35 : 27). Rekening houdend met het feit dat hij zijn tent spande in de buurt van Migdal-eder en daar enige tijd zal hebben doorgebracht, kunnen we de leeftijd van Jakob, toen hij zijn vader weerzag, stellen op $\pm$ 79 jaar. De zonen varieerden in leeftijd van 29-20 jaar, uitgezonderd Benjamin, die pas was geboren. We kunnen uiteraard niet zeggen, dat de tot dusverre genoemde leeftijden en verblijfsperioden exact zijn.

Of ze bij benadering juist zijn zal hierna blijken.

Een eerbiedwaardige regeerder

Jakob 79 jaar. In Gen. 35 : 29 lezen we verder: „En Isaäk (180 jaar) gaf de geest en stierf...; en zijn zonen Esau en Jakob (120 jaar – vgl. Gen. 25 : 26) begroeven hem”.

Daarna, 10 jaar later – op 130-jarige leeftijd (Gen. 47 : 9) – maakt Jakob kennis met Farao. Wat een afstand in jaren tussen het moment van aankomst te Mamre en zijn verschijnen voor Farao! Maar liefst 130 – 79 = 51 jaar.

Zijn zonen hebben dan de leeftijd van 80-71 jaar en Benjamin 52 jaar.

Hebben we niet altijd de indruk gehad, dat de broers van Jozef goede veertigers waren toen ze van aangezicht tot aangezicht met de onderkoning van Egypte stonden? Immers schriftverklaarders hadden berekend dat Jozef 39 jaar was toen hij zijn vader (130 jaar) aan Farao voorstelde. Benjamin werd beschreven als een jongeling, het lievelingetje van zijn vader. In Gen. 41 : 46 lezen we wel dat hij 30 jaar was toen hij voor Farao stond en hem zijn dromen verklaarde – de komst van 7 vette en 7 magere jaren. Maar dat wil nog niet zeggen dat de periode van overvloed op hetzelfde moment is ingegaan. Jozef trok door het gehele land Egypte, liet overal voorraadschuren bouwen en toen het land van zijn overvloed gaf hoopte Jozef koren daarin op als zand der zee, geweldig veel, zodat men ophield te tellen (Gen. 41 : 46-49).

Hoe lang heeft Jozef niet moeten wachten op de vervulling van zijn eigen dromen? Volgens de schriftverklaarders toch ook al 13 jaar. Het zal blijken dat het nog veel langer is geweest.

Daarom keren we nu terug naar het begin van het verblijf van Jakob en zijn gezin te Mamre bij Hebron.

In die tijd trok Juda weg en nam zijn intrek bij een man van Adul-

lam, in westelijke richting gelegen. Hij trouwde er met een Kanaänietische vrouw, die hem 3 zonen schonk: Er, Onan en Sela. De geschiedenis van die mannen lezen we in Gen. 38.

Nadat Er en Onan met Tamar getrouwd waren geweest had Juda, na verloop van tijd gemeenschap met Tamar en zij schonk hem een tweeling: Perez en Zera. En wat zien we vervolgens in Gen. 46 : 8 e.v.?

Bij de namen van de zonen van Israël, die in Egypte kwamen, lezen we niet alleen de naam van Sela (zoon van Juda en de Kanaänietische vrouw), Perez en Zera (zonen van Juda en Tamar), maar ook nog de namen van Juda's kleinzonen Hezron en Hamul (zonen van Perez).

De eerdergenoemde periode van 51 jaar blijkt een schriftuurlijke werkelijkheid te zijn.

Ook van Benjamin lezen we, dat

hij met 10 zonen tot het gezelschap van 70 personen behoorde (Gen. 46 : 21).

Volgens Num. 26 : 40 blijken zelfs 2 zonen kleinzonen te zijn; namelijk Ard en Naäman, zonen van Bela (Benjamin's oudste zoon).

Een en ander heeft nu ook gevolgen voor onze kijk op Jozef ten tijde van de hongersnood. Niet de jonge onderkoning van 39 jaar doch een eerbiedwaardige regeerder van ± 74 jaar ontvangt zijn vader en broers.

Zijn jongste broer Benjamin (± 52 jaar) had hij onlangs - bij het 2e bezoek van de broers aan Egypte - voor het eerst gezien.

We zijn hiermede gekomen aan het einde van de reis van Jakob van Paddan-Aram naar Egypte. Voor ons een reis met verrassingen.

Ingezonden

G.O.S. en apartheid

In Opbouw van 9-11-'84 verscheen een bespreking van de besluiten genomen door de G.O.S. betreffende apartheid. De schrijver, A. v. d. Dussen, blijkt weinig inzicht in de Zuid-Afrikaanse situatie te hebben. Daarom wil ik graag mijn visie op deze zaak geven; ik ben in 1975 naar Zuid-Afrika geëmigreerd en in 1982 daar genaturaliseerd.

Om apartheid te verstaan moet gelet worden op de historische achtergrond daarvan. Door toestroming van werkzoekende Bantoes uit omliggende staten naar de mijnen, en door een hoge natuurlijke aanwas, is daar thans een situatie ontstaan waarin de zwarten een getalsmeerderheid in de republiek van Zuid-Afrika (thuislanden uitgesluit) hebben van 4 tegen 1 blanke. De blanken zijn met deze ontwikkeling bepaald niet gelukkig. Er bestaat namelijk een enorm cultureel verschil tussen blank en zwart, wat assimilatie onmogelijk maakt. Deze zwarte vloedgolf dreigt de blanke weg te spoelen, zoals elders in Afrika herhaaldelijk is gebeurd (Rhodesië ligt nog vers in het geheugen). Vooral voor de Afrikaans sprekende blanke is deze ontwikkeling een bedreiging. Hij stamt namelijk af van de voorttrekkers, die in de vorige eeuw uit de (Engelse) Kaapkolonie zijn weggetrokken en hun eigen, onafhankelijke Boerenrepublieken (Oranje Vrijstaat en Transvaal) hebben gesticht. Deze zijn later weliswaar in de Boerenoorlog door Engeland onder de voet gelopen, maar

in 1961 in de vorm van de onafhankelijke Republiek van Suid-Afrika, grotendeels teruggekregen. We hebben hier te doen met de wordingsgeschiedenis van een volk, het Afrikaner volk, met een eigen taal, cultuur, en een gereformeerde godsdienst. Dit Afrikaner volk, wat ca. 60% van de blanken uitmaakt, ziet de zwarte vloedgolf als een bedreiging van zijn identiteit en voortbestaan in dit land, wat hij door diverse verdragen en oorlogen verworven heeft. Ik hoop dat U de positie van dit volk, wat vecht voor zijn toekomst, kunt verstaan. Toen dan ook deze Afrikaner bij de verkiezingen van 1948 aan de macht kwam, is direct begonnen om het rassenvraagstuk, eigenlijk een Engelse koloniale erfenis, aan te pakken op de enigste mogelijke manier: scheiding van de volkeren. De reeds ver gevorderde vermenging werd teruggedraaid door geografische, politieke, sociale, economische en kerkelijke scheiding op een evolutionaire en vreedzame manier door te voeren. Deze politiek is bekend geworden als apartheid. Zij beoogt niet meer en niet minder dan onafhankelijkheid te bezorgen aan de diverse volkeren binnen de republiek. Let wel: vrijheid voor de Afrikaner, maar ook voor de Zulu, Xhosa, Sotho enz.! Met deze politiek zijn al grote vorderingen gemaakt. Maar toch dreigt zij nu te mislukken. Van meet af aan was er binnenslands het verzet van de kant van de Engelse, koloniale, bevolking (vooral de grote mijnbazen) die hun goedkope arbeidskrachten niet wilden missen. En buitenlanders hebben de massamedia de wereldopinie meer en meer opgezweept tegen apartheid. De

Afrikaner is meer en meer alleen komen te staan in de wereld, vooral nu de G.O.S. ons ook nog in de ban gedaan heeft. Al deze agitatie van buitenaf is niet zonder resultaat gebleven. Het moreel is daardoor afgetakeld; velen hebben de moed opgegeven en weten niks beters te doen dan het beste er maar van te hopen. De regerende partij van P.W. Botha heeft in feite de apartheid verloochend. Het schip van staat is feitelijk stuurloos en moet binnen afzienbare tijd op de rotten lopen. Toch is er ook nog een harde kern in het Afrikaner volk wat vasthoudt aan zijn identiteit, zijn cultuur, taal en godsdienst. Er bestaat thans een zeer scherpe verdeeldheid, aangeduid met links en rechts, verligtes en konservatiewes; de getalsverhouding is ongeveer 1 op 1, maar hoeveel te slechter het gaat, des te meer groeit regs.

Maar waarom is apartheid toch zo verfoeilijk in de ogen van de wereld? Is dit rassendiscriminatie? Maar wat dan van Nederland; worden daar Marokkanen, Turken, Surinamers bij scheepsvrachten zonder meer toegelaten? Staan de grenzen wijd open voor ieder die maar wil komen? Natuurlijk niet, want de regering heeft tot taak haar eigen volk en land te beschermen. Als in Nederland de gastarbeiders zouden blijven binnenstromen zodat ze een meerderheid van 4 tegen 1 krijgen, en zou de situatie immers onhoudbaar zijn geworden. Toch noemt niemand dit rassendiscriminatie, hoewel het dit in feite wel is: Het individu wordt in zijn „recht" om te gaan en staan waar hij wil, beperkt. Waarom dan toch deze hetze tegen Zuid-Afrika, waarom dit meten met twee maten? Welke boze macht zit daar achter? Ik weet het niet, maar ik denk vaak aan Ps. 2: Waarom woelen de volken en zinnen de naties op ijdelheid?

Tenslotte nog iets over de G.O.S. Het is opvallend dat deze organisatie dubbel lidmaatschap van lidkerken met de Wereldraad aanvaardt, dat zij maar niet tot een besluit kan komen over de dwaalleer in de GKN, en dat zij tegelijk apartheid verkettert. Dit kan allemaal toegeschreven worden aan één oorzaak, namelijk de invloed van de moderne theologie, die vanuit de GKN uitstraalt naar haar dochterkerken over de hele wereld. Terecht heeft v.d. Dussen de relatie tussen moderne theologie en anti-apartheid in Nederland opgemerkt, jammer dat hij op wereldniveau de kluts kwijt raakt. Ook hier in Zuid-Afrika komen steeds meer predikanten die aan Schriftkritiek doen en tegelijk apartheid

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84.
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per halfjaar.
Voor studenten f 38,— p. jaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen"
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

bestrijden. Dit heeft een man als Prof. v. d. Walt van Potchefstroom er zelfs toe gebracht om samen met erkende Godloochenars een blad op te richten wat als enigste doel heeft om de apartheid af te breken. Verlichtheid op politiek terrein gaat gepaard met verlichtheid op theologisch gebied! Dat deze problematiek grote spanning in de kerken brengt is niet te verwonderen; dit moet op kerkscheuring uitdraaien.

Ik hoop dat U nog weer eens rustig wilt nadenken over rassenschillen, rassendiscriminatie en nationalisme (was het verzet in de tweede wereldoorlog ook niet een nationalistische beweging?). Misschien zult U dan weer wat sympathie voor ons kunnen hebben in onze strijd voor de vestiging van een christelijke Afrikaner staat aan de Zuidpunt van Afrika. Wij zullen daar zeer dankbaar voor zijn.

A. J. Zeevaart

Pretoria, 9-2-'85.

Commentaar

1. De heer Zeevaart neemt het voor de apartheid op, door te wijzen op de doelstelling van dit beleid: het veiligstellen van de culturele en godsdienstige identiteit van de blanken, en in het bijzonder van het Afrikaner-volk. Die doelstelling is respectabel. De vraag is echter, of alle middelen die de Zuid-Afrikaanse regering hiertoe aanwendt, erdoor gerechtvaardigd worden. De heer Zeevaart schrijft, dat

de apartheid op een **vreedzame** manier wordt doorgevoerd. Maar wat is dat voor vreedzaamheid, als de zwarte volkeren niet zelf mee mogen beslissen, en diensgevolge soms dwang en geweld nodig zijn om hen van de blanken te scheiden? Hij schrijft dat de apartheid vrijheid voor de Afrikaner brengt. Maar wat is dat voor vrijheid, als zij alleen bereikt kan worden door het een blanke te **verbieden** met een zwarte te trouwen? Kortom: afgezien van de haalbaarheid van dit beleid en de effectiviteit van de middelen die men toepast, is het de vraag of zij geoorloofd zijn, gemeten aan de maatstaven van het evangelie. Wat is er dan fout aan, dat de G.O.S. haar twee blanke Zuid-Afrikaanse lidkerken gevraagd heeft, hun steun aan (of stilzwijgende instemming met) de apartheidspolitiek in het licht van de bijbelse normen van liefde en gerechtigheid te heroverwegen?

2. De heer Zeevaart gaat geheel voorbij aan het feit, dat de christelijke Afrikaners in het verleden heel wat zwaarder geschut in stelling gebracht hebben om de apartheid te verdedigen, dan hij nu doet. Ik doel op de 'theologische rechtvaardiging' van apartheid: men heeft durven zeggen, dat „rasse-apartheid en voogdyskap van die blanke teenoor die naturel” door Gods Woord geleerd wordt (een uitspraak uit 1944 (!) van een synodale commissie van de Ned. Geref. Kerk in Transvaal)! Zie Ned. Dagblad van 31 augustus 1983. Moe-ten wij er ongelukkig mee zijn, dat er heden ten dage een stroming in de blanke NG-kerk en de Doppekerken is, die zich probeert te ontworstelen aan deze apartheidstheologie? Of was de G.O.S. het juist aan de bijbel **verplicht** om die stroming te bevorderen, door uit te spreken dat de kerk in strijd komt met het onderwijs der Schrift als zij de ideologie verdedigt, dat kleur of ras en/of nationale identiteit absoluut bepalend zijn voor mensen?

3. De heer Zeevaart verdedigt niet alleen de geografische, politieke, sociale en economische scheiding tussen de volkeren in Zuid-Afrika, maar zelfs hun **kerkelijke** scheiding. Maar wij belijden toch een **algemene** kerk, die haar eenheid vindt in het ware geloof en niet in stam, taal, volk of natie? Dreigt hier voor Christus' gemeente geen gevaarlijke wereldgelijkvormigheid?

4. De vergelijking met Nederland gaat mank. De heer Zeevaart schijft zelf, dat het apartheidbeleid niets minder behelst dan een terugdraaien van de reeds ver gevorderde vermenging van de volkeren in Zuid-Afrika. Dat is wel even wat anders, dan dat een stringent toelatingsbeleid voor vreemdelingen gevoerd wordt door een land als Nederland, dat overvol is en een grote werkloosheid kent, en waarin nooit één legaal gevestigde buitenlander met dwang de grens overgezet wordt.

5. De stelling dat bestrijding van de apartheid altijd hand in hand gaat met Schriftkritiek en moderne theologie, is niet vol te houden. In mijn artikel in 'Opbouw' van 9 nov. 1984 heb ik voorbeelden gegeven van orthodoxe apartheidskritici, waarvan de heer Zeevaart echter geen nota lijkt te hebben genomen. Misschien zegt het hem iets, dat het in de kring van

de Geref. Kerken (vrijg.) verschijnen- de Nederlands Dagblad al jarenlang pleit voor een vorm van politieke medezeggenschap van de zwarte bevolking op nationaal niveau en de blanken waarschuwt voor „een zich krampachtig vastklampen aan bestaande machtsposities.” (Ned. Dagblad van 5 sept. 1983). Verraadt deze stellingname, dat ook in de Vrijgemaakte kerken het modernisme reeds verwoestend heeft toegeslagen? Ik vrees, dat ik op de dag waarop ik dat zou geloven, de kluts pas goed kwijt zou zijn!

6. „Een veroordeling van de apartheidspolitiek op principiële gronden, die terecht is, betekent niet dat tegelijk een suggestie of een raad voorhanden is, hoe het vraagstuk in Zuid-Afrika moet worden opgelost.” Ik ben ervan overtuigd, dat deze uitspraak van A. Algra in „Disperceert niet” (deel 5, Franeker 1978, p. 396) meer waar is dan menige apartheidsbestrijder zich bewust is. Ik gun Afrikaners als de heer Zeevaart dan ook van harte, dat er internationaal meer begrip komt voor hun moeilijke positie, en meer bescheidenheid in de veroordelingen van het beleid van de Zuid-Afrikaanse regering. Maar omgekeerd is het niet minder waar, dat begrip voor de problemen van de blanke minderheid in dat land nooit mag inhouden, dat ongerechtigheid niet meer wordt aangewezen. Daarom zal de sympathie, waar de heer Zeevaart om vraagt, soms toch echt met afkeuring en kritiek gepaard moeten gaan, wil zij nog christelijk zijn.

Drs A. van der Dussen

Kerknieuws

Stichting Ned. Geref. Jeugdwerk

Op Hemelvaartsdag 16 mei a.s. wordt een jeugddag gehouden in Schiedam, waar ieder van harte welkom is. Plaats van samenkomst: Ned. Geref. Kerk, Westvest 30 te Schiedam. Tijdstip van aanvang: 10.30 uur. Sprekers: ds W. Smouter van Rijswijk en ds G. de Lange van Leiden.

Ned. Geref. Kerk Enschede-Noord

De kerkeraad zag graag dat studenten, die in Enschede een hogere school bezoeken, zich in verbinding stellen met ds O. Mooiweer, Lasondersingel 105, tel. 053-355749 of met de scriba, J. Been, Anemoonstraat 1, tel. 053-353684. teneinde te proberen enig contact te onderhouden. Ook kerkeraden, die weten dat leden van de kerk naar Enschede vertrekken, wordt vriendelijk verzocht hiervan mededeling te doen aan bovengenoemde personen.

l'Abri-Utrecht

De eerstvolgende l'Abri-Utrecht zaterdag 30 maart, gaat over: Toekomstverwachting.

Spreker: dr Henk Geertsema.

Aanvang 16.00 uur.

Geef u zich in verband met de maaltijd vantevoren op?

DEN HAM (O.)

In de bosrijke natuur.

VAKANTIEHUISJES

goed en niet duur.

Tel. 05495-1617.

Openb. 14 : 13

Zalig de doden, die in

de Here sterven, van nu aan.

Ja, zegt de Geest, dat zij rusten

van hun moeite, want hun

werken volgen hen na.

Na een zeer ernstige ziekte, heeft de Heere tot Zich genomen, mijn innig geliefde man, broer, zwager en oom

CORNELIS DE PUTTER

op de leeftijd van 69 jaar.

Leerdam: S. de Putter-Lourens

Leerdam, 13 maart 1985

C. Schalijsstraat 1

Nochtans zal ik bestendig bij U zijn.

Ps. 73 : 23a

Tot onze droefheid vernamen wij, dat de Here onze broeder

CORNELIS DE PUTTER

oud-scriba, penningmeester van de zendingscommissie en lid van het zendingsmoderamen

plotseling tot Zich heeft genomen.

Met veel waardering en dankbaarheid voor alles wat hij in grote trouw in de gemeente heeft verricht willen wij hem gedenken. De Here trooste zijn vrouw met Zijn vertroostende Woord.

De kerkeraad,
de zendingscommissie en
het zendingsmoderamen
van de Nederlands Gereformeerde Kerk
te Leerdam

✱ Plaats uw familieberichten in dit blad! ✱

Opbouw-uitgaven

„DE PLAATS VAN DE VROUW
IN DE GEMEENTE” tweede druk

Vanwege de aanhoudende vraag naar deze brochure is nu een herdruk verschenen. De prijs is f 4.50 per exemplaar. eksklusief verzendkosten. Nieuwe bestellingen worden graag tegemoet gezien via onderstaande antwoordstrook.

De inhoud van bedoelde brochure is als volgt:

- Prof. Dr. D. Holwerda, Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers;
- Ds. G. Janssen, De vrouw en het ambt in de kerk;
- Rev. Don. A. Codling, Vrouwen - ouderlingen?;
- Drs. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente.

Verder zijn bij de administratie nog voorradig:

- Ds. M. R. van den Berg, Jeremia;
- Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

..... ex. Prof. Dr. D. Holwerda e.a., De plaats van de vrouw in de gemeente. f 4,50.

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.

..... ex. Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn eksklusief portokosten.

De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.